

Megjelenik
minden hó 15-én
három-négy ivnyi
tartalommal.

AKADÉMIAI
ÉRTESITŐ

Szerkesztő
s kiadó hivatal a
Magyar Tudom.
Akadémiában.

SZERKESZTI

SZILY KÁLMÁN.

IX. KÖTET.

1898. Június 15.

6. FÜZET.

Elnöki megnyitó beszéd.

B. Eötvös Loránd akad. elnöktől.

(Előadta a május 8-iki közülésen.)

Változatlanul és mozdulatlanul semmi sem marad ezen a világon. Változik a lehülő föld alakja, s még a csillagok járása is, és változik mindaz, a mit e földön az ember alkot, mikor életszükségeit és ábrándjait kielégíteni törekszik.

A historia, a jelenkor iskolájában arra tanít, hogy ezek a változások nem egyes pillanatokban, hanem folytonosan mennek végbe és hogy azok a nevezetes események is, melyeket a krónika tábláján följegyzésre méltat, csak e folytonos változásoknak s az őket létesítő tényezőknek szembeötlőbb megnyilatkozásai.

A tudomány, mely e változásokat figyelemmel kíséri és folytonos összefüggésükben leírni törekszik, nem döntötte még el azt a kérdést, s talán nem fogja eldönteni sohasem, vajjon azok javulást vagy romlást jelentenek-e? Ez nem is annyira a tudomány kérdése, mint inkább a hitnek és a tagadásnak örökös vitája, a hitnek, mely szebb jövővel kecsegtetve tettekre serkent, a tagadásnak, mely törekvéseinket céltalanoknak tüntetve elő, a kétségbeesésbe hajt.

Istennek hála, az emberi szívben e két ellenfél közül a hit az erősebb, mert bár a multak dicsőítése és a jelennek becsmérlése minden divatos szólásformák között talán a legrégebben divatos, nem gondolhatom, hogy túlnagy volna azon komolyan kétségbeesettek száma, a kik az ily mondásokból szigorú logikával a folytonos romlás tételét vonván le, a javulás lehetőségét még a jövőben is tagadják.

Mint maga földünk és minden e földön, úgy Akadémiánk is alá van vetve a változás törvényének. Változása nem egy

napról a másikra, nem szervezetét egészében egyszerre felforgató reformok által, hanem folytonosan, majdnem észrevétlenül megy végbe az által, hogy feladatának teljesítésében a haladó kor változó szükségleteihez alkalmazkodik.

Egy-egy esemény tárja fel itt is a fejlődés menetét.

A lefolyt akadémiai évek is megvan a maga tanulsága, eseményei közül kettőt akarok kiemelni.

Ebben az évben hunyta be szemét örök álomra a mi Brassai Sámuelünk és ebben az évben készült el a Pallas nagy lexikona. Meghalt a legnagyobb magyar polyhistor, a ki több tudományt és többfélélt gyűjtött össze hatalmas agyában, mint bárki tudásaink közül és megszületett az a könyv, mely legalább a sokféleséget tekintve, ismeretekben még nála is gazdagabbá teszi a nemzetnek minden fiát, ki az iskolában értelmesen olvasni megtanult. Ez a sokoldalúság ezért nem is kecsegtetheti ma már a tudós ambícióját, kielégítést ennek csak a szakszerű kutatás s az ezzel járó elmélyedés adhat.

Brassai Sámuelünk nem lesz többé!

A Lexikon megjelenéséből és keletkezésének módjából azonban még egy más tanulságot is vonhatunk le. Létrejött az a nélkül, hogy Akadémiánk gyámkodását, a kormány támogatását, vagy egyesek áldozatkészségét igénybe vette volna, létre jött a vállalkozás nehézségeitől és esélyeitől vissza nem riadó lelkes kiadónak és az évek hosszú során át széles körű tudományát és egész erejét arra áldozó szerkesztőnek munkássága által, olvasóközönségünk egy régtől fogva érzett szükségletét kielégítve.

Bizony nagy változás, bizony nagy haladás ez! Irodalmunk immár mind kevésbbé szorul gyámolító támogatásra s éppen azért terjeszkedik és erősödik úgy, mint a fa, mely a maga természetes talajában a szabad ég alatt magasra nő és hatalmas ágakat hajt, az üvegház füledt levegőjében pedig, még a leg gondosabb kertész gondozása mellett is, csak törpe marad.

Más azért ma Akadémiánk feladata is irodalmunkkal szemben, mint volt alapításának idejében. Szépirodalmunknak, tankönyvirodalmunknak s még tudományos ismeretterjesztő irodalmunknak is van ma már olvasója és van kiadója. Irodalmi, közművelődési és a tudományt népszerűsítő társulatokban bővelkedünk. Nem a kor igényeinek tesz-e eleget Akadémiánk, mikor ily viszonyok között munkacerejét mind jobban és jobban a szakszerű tudomány művelésének terén összpontosítja? Igaz ugyan, hogy a tudomány művelése csak kevesek hivatása lehet, s annak termékeit azon alakjukban, a mint a tudós dolgozó szobájában megérlelődnek, csak kevesen használhatják, mégis nemcsak egyesek kedvtelése, hanem milliók szellemi érdeke forog itt szóban, mert tartalmat egy nemzet irodalmának csak tudománya adhat.

Azért a mint műveltségünkben jobban és jobban közeledünk a legműveltebb nemzetekhez, Akadémiánk is mindinkább egy úton halad azoknak akadémiaival s ekként, hogy röviden szóljak, napról-napra tudományosabb lesz.

A fejlődés e menetének természetszerű következményeként felébred bennünk a vágy, hogy azt, a mit a mi nemzetünk alkotott, más nemzetekkel is közölhessük. Mintegy kilépni törekszünk abból a tudományos elszigeteltségből, melyben féltékeny ragaszkodásunk anyanyelvünkhöz visszatart. E vágyunk nem az elidegenedés vágya, nem más az, mint a nemzeti öntudat mellett a nemzeti ambíciónak ébredése. Találhat-e ez kielégítésére méltóbb és igazságosabb versenyteret az irodalom és tudomány mezejénél? Nem dobog-e szívünk a nemzeti büszkeség lelkesedésében, a mikor a tudományos világ már-már feledésbe menő sírjaikból hívja elő a két Bolyait, hogy homlokukra a halhatatlanság koszorúját helyezze, vagy a mikor az angolok szobrot emelnek a mi Semmelweissünknek mint ezer és ezer szenvedő nő élete megmentőjének és a párisi akadémia korunk egyik legcsudálatosabb felfedezésének alapvetőjeként a magyar Lenárd Fülöpöt nagy díjjal tünteti ki. E fajta diadalokra bizony csak úgy számíthatunk, ha gondoskodunk róla, hogy szakszerű tudományos munkásságunk eredményeihez hozzáférhessen a világ és valljuk be önámítás nélkül, ezt azoknak idegen nyelvű közlése nélkül alig érhetnők el. Valóban szükség van ma erre nemcsak a természettudományok körében, melyekből példáimat vettem, hanem minden tudománynak, még az úgynevezett nemzeti tudományoknak körében is, sőt talán különösen azokban, hiszen ki ne óhajtaná közülni, hogy tudjon valamit felőlünk és igazat tudjon a világ. Egy-egy ide tévedő utazónak idegen nyelvű útleírása, vagy egy-egy többé-kevésbé sugalmazott, velünk és hazánkkal foglalkozó czikk és könyv e tekintetben még ki nem elégíthet. Hajdan hízelt lehetett elődeinknek, ha idegen író azokról, a miket nálunk látott és hallott, mintegy felfedezéseiről számolt be a világnak, ma már nem érhetjük be ezzel a dicsőséggel. Nem felfedezések tárgya, hanem a műveltségnek a legjobbakkal egyenrangú tényezője akarunk lenni.

Azért nemzeti feladatot teljesít az Akadémia akkor is, a mikor azonfelül, hogy a neki alapítói által adott megbízatáshoz híven maga a tudományt magyar nyelven műveli, nem vonja meg támogatását egyes olyan vállalatoktól sem, melyek tudományunk eredményeit bár idegen nyelven, de mint a magyar szellem termékét e hon határain túl is ismertekké teszik. Az érdeklődés, melylyel az ilyen kiadványokat a külföld fogadja, bizonyosságot tesz arról, hogy ez nem haszontalan dolog.

Egy futó pillantást vetettünk Akadémiánk fejlődésére s ha most a multat a jelennel, a jelent a jövővel egybevetve, kér-

dezzük haladásnak vagy romlásnak mondjuk-e azt, úgy első benyomásainkra hallgatva, talán habozni fogunk.

A hit mellett minden emberi szívben ott rejtőzik a tagadás s még a leglelkesebb optimista agyában is megfordulnak néha pessimista gondolatok.

Ha visszatekintünk Akadémiánk multjára, különösen arra az időre, mikor ez intézmény a nagy alapító varázsszávara a hazafias lelkesedés tüzeiben megszületett, és arra a későbbi korra, melyben mint erős vár menhelyet adott már-már végveszélyvel fenyegetett nemzetiségünknek és ha emlékezetünkben elvonulni látjuk a nagyok sorát, kik nekünk lelkesítő nyomós szavukkal és mély tudományukkal e hazát mintegy újra visszaszerezték, úgy kicsinyesnek látszhatik ez a mai kor a maga szakszerű tudományának részletességével, törpének az a munkássereg, mely ma tintával, tollal s a kutatás mindenféle segédeszközével keresi a tudomány rejtett igazságait.

De nézzük csak közelebbről, mit csinál e munkássereg? Nem kincset gyűjt-e, mely majdan a nemzet ékessége lesz, nem magot ültet-e, melyből irodalmunk terebélyes fája nő, nem azt a kötelességet teljesíti-e, melyet a munkafelosztás kora, mint neki valót, neki tűzött feladatul és vajjon nem válnék-e feleslegessé, sőt nevetségessé éppen akkor, ha az új időben a régiek dicsőségére szomjúhozva, abba hagyná ezt a munkáját, hogy Don Quijotte módjára ócska fegyverekkel képzelt ellenségekre törjön.

Más idők, más emberek. A derék kora követelményeinek tesz eleget, a derekabb a jövőnek is lerakja alapját.

Félre azért a kishitiséggel! Az út, a melyen járunk, a helyes út, a haladás útja!

Az ülést megnyitom.